

Lucija Stepančič

Uroš Sadek: *Druge zgodbe.*

LUD Šerpa, Ljubljana 2012.

Druge zgodbe, ki se jim je v letos uspelo uvrstiti med finaliste za nagrado fabula, so druga knjiga Uroša Sadka, do zdaj znanega predvsem iz revijalnih objav. Ne prav obsežna knjižica na literarno sceno prinaša lepo presenečenje, saj premore svežino in (pozitivno) lahkotnost, ki je pri nas nikoli ni bilo ravno v izobilju.

“Ž. ni mogla iz stanovanja, ker je izgubila ključe. Nekje. Pretaknila je čisto vse, obrnila žepe, izpraznila torbico, prebrskala predale, pa ključev ni našla.” Tako se začne ena od značilnih zgodb, ki hitro in elegantno postavi na glavo in pod vprašaj najbolj samoumevni vsakdanjik, osebo pa popelje do roba izkušnje in včasih celo (kot v tem primeru) do tragičnega konca. Sadkovi protagonisti so le na videz sleherniki, saj so kot ustvarjeni za to, da z enim samim nepremišljenim gibom sesujejo ustaljeno podobo resničnosti. “Vse se je začelo na neki sončni katalonski plaži, ko je kot jastog opečeni Madžar svoji ženi najavil, da se umika v senco – in potem izginil kot kafra.” V *Drugih zgodbah* ljudje kopljejo rove, opazujejo mačke, v morje mečejo kamne ali pa se lotevajo pomirjevalnih ritualov (pri čemer se praviloma izkaže, da so se še prezgodaj veselili), vse pa se obrne v nekaj povsem drugega, če že ne kar v nasprotje od prvotno zamišljenega.

Sadkove osebe so kot paličnjaki stanjšane na eno samo lastnost, kar pa še zdaleč ne učinkuje kot primanjkljaj, nasprotno, drastično okleščanje je avtorju uspelo, saj je s tem odprl vrata najbolj presenetljivim učinkom, junaki, zreducirani na sence oziroma vsaj na figure, pa prav v svoji minimalistični pojavnosti učinkujejo kar najbolj polno. Pa si pogledjmo enega od njih, tistega na primer, ki ga scela definira zdolgočasnost. “Z-ju je bilo dolgčas, tako dolgčas, da je naposled naročil svoj umor. Računal je, da bo smrt v njegovo življenje prinesla impulz, ga obudila, spravila pokonci. In res se je že iskanje izvajalca izkazalo za razvedrilo, ki se mu

je pridružil prijeten napor; ponudnika namreč sploh ni bilo lahko poiskati, sprva se ni našel nihče, izbrskal je le kopico kvazimafijskih internetnih strani, za katerimi pa se ni skrivalo nič.” Ne glede na inteligenco junakov posameznih zgodb (ta resnici na ljubo precej variira), vse učinkujejo kot apokrifi o znanstvenikih s seznama dobitnikov Antinobelove nagrade (ta v resnici obstaja!). Niti prave ekscentričnosti ne potrebujejo, namesto njih vse opravi naključje, ki priskrbi dramaturgijo, kakršne si sami ne bi mogli niti zamisliti. Prvi impulz k nečemu nenavadnemu se lahko sproži celo takrat (ali pa zlasti takrat), ko na prvi pogled ni mogoče opaziti ničesar sumljivega, ko plavamo v kvaziresničnosti uspeha, podprti s stereotipnim iluzionizmom ilustriranih revij. Tako je žrtev prav lahko tudi “zglede prodornega, modernega moškega, ki ne čaka, da sreča pride k njemu, ampak si jo upleni sam”. Čeprav je “vztrajnostna sila resničnosti, ki si jo je zgradil, tako izjemna, da kake zavore sploh niso prišle v poštev”. Pa si ga še malo oglejmo: “... barka prepričan, na kateri je plul ob izdatni posadki prijateljev in somišljenikov, živečih podobna življenja kot on, je zdrobila vsako spoznavno oviro na svoji poti, še več, H. redkih konceptualnih vprašajev sploh ni opazil, ker so bili tako majhni.”

Sadkove morbidne humoreske zaznamuje že omenjena pozitivna lahkotnost, ki norčavemu videzu navkljub – ali pa prav zaradi njega – posveti v nenavadne in nepričakovane razpoke naše samoumevne resničnosti. Humor, ki ni ravno najbolj vesele vrste, zagotovo pa meri na to, da bi šokiral, spada zraven in ga tudi dobimo, in to v dozi, ki krepko presega (slovensko) povprečje. Osebe so okleščene na eno samo lastnost, ki sprva učinkuje dokaj vsakdanje, a z razvojem zgodbe pokaže svoje komične potenciale, mimogrede še oplazijo kakšno bivanjsko vprašanje. Zgolj oplazijo, zgolj nakažejo smer, kar pa dojemljivemu bralcu povsem zadošča, kajne? Avtor je očitno najbolj produktiven sredi nekakšnega dremavega polzavedanja, ki mu ga z veseljem pustimo. Od tod tudi polnost in prepričljivost potapljaških metafor. “Neopren: globine se ne moreš dotakniti, loči te neopren. Pred njo si zaščiten in do pristnosti zmanjka korak. Čutiš jo z licem, tam, kjer se oblačilo konča – podobno kot na kopnem, tudi zgoraj globino doživljaš z glavo. Ni pravega stika.” Bivanjska vprašanja, ki jih zasledimo pri njem, so najbolj intrigantna prav v fazi osnutka, še napol latentna: kar naenkrat, brez opozorila se izvijejo iz situacije, ki je na začetku obetala, da bo prijeto vsakdanja. Čeprav tisto, kar nam ima povedati, sploh ni tako nedolžno, kot se zdi, niti ne dopušča ugovora. In kaj, če je res, da še najbolj celovito in prepričljivo bivamo v obliki imena na položnici? Nič, kar verjeti mu je treba, sicer pa ni mogoče zanikati, da svojo fizično smrt kot plačniki in dolžniki vsekakor preživimo.

Osebe *Drugih zgodb* ne premorejo niti lastnih imen, ampak brenčijo naokoli kot začetne črke samih sebe (edini izjemi sta kontesa Elizabeta Bathory, "ena najbolj nadarjenih in prizadevnih serijskih morilk vseh časov", ki je, mimogrede, v vsej knjigi tudi edina zgodovinska oseba, ter "nezvesta" Cecilia Belen). Fetišizem je ena redkih stvari, ki poživlja njihove fantomske eksistence, medtem ko si avtor niti malo ne prizadeva, da bi presegel stereotipne predstave o črnini in tetovažah, nasprotno, izviren učinek dosega prav s tem, da jih stopnjuje do grotesknosti. Poleg tega status fetiša (odvisno od situacije) lahko dosežejo tudi vsakdanji predmeti, na primer ključi (nesrečna zaklenjenost noter ali ven se pojavi kar dvakrat, in sicer v moški in ženski varianti).

"Ohromelost, s katero človek fiziološko reagira na presenečenje, ustavi njegov svet. In če je šok posredovan medijsko, je učinek kolektiven: svet zastane, izgubi impulz; ta posledica pa ne mine, temveč se vraste v tkivo vsakdana, saj se dogodkov ne da izbrisati." Javna sfera, ki jo poganja "firbčnost žurnalističnih šakalov", se ponaša z isto bizarnostjo kot intima; sicer pa je spričo vsesplošne konfuznosti eno težko ločiti od druge. Medijska prefabrikacija resničnosti pa je za Sadkov namen tako ali tako kot nalašč: sredi kopice nesporazumov, ki se otepajo v mešanici plitvosti in zblojenosti, je groteskna komičnost tako rekoč zagotovljena. Prav o tem govori zgodba o bombastično razpihnjeni razglasitvi tatuja za umetniško delo in o posledicah, ki doletijo ljudi, ki jih krasijo umetnine zdaj nenadoma slavnega avtorja, obenem pa se Sadek še ponorčuje iz floskul o človeškem telesu kot umetnini, ki so zdaj nenadoma srhljivo dobesedne.

Takšne in podobne kaprice pa v tem pripovednem svetu s svojo bombastičnostjo vendarle blažijo resnično boleče spoznanje o vseprisotni uravnalovki, ki pod paravanom živahnega čenčanja uspešno opravlja svoje."Še tako samosvoj korak nas vedno pripelje na srednjo pot, prej ali slej, na prostrano cesto, ki ji vladajo kilometrski zastoji in nevljudno prerivanje. In na koncu se ta pot vseh poti izniči v središčni točki, svojem cilju." Do kraja ploskovite osebe avtor proučuje kot neke vrste laboratorijske žuželke, ki karseda ustrezajo nekakšni norčavi metafiziki, zasluteni skozi kar najbolj čudaške prebliske. Nekoliko pozornejše branje v obrisih celo zasluči rešetkaste brise nekakšne nevidne bivanjske ječe; ves njihov obstoj je pravzaprav zaganjanje v skrivnostne omejitve.

Druge zgodbe predstavljajo povsem soliden, no, več kot le soliden začetek literarne kariere. Ki pa tudi vzbuja radovednost glede nadaljevanja, saj učinkujejo kot tipično zgodnje delo, ki ga ni mogoče preprosto ponavljati v nedogled; toliko najrazličnejših nastavkov vsebujejo, da bi bilo res škoda, če avtor ne bi katerega od njih prepoznal in ga začel razvijati. V nepredvidljivo smer, če se le da.